

i skolens historie, og hjertestykket i Favrholt's bog er skildringen af denne periode.

Nederlaget i 1864 satte en brat stopper for denne udvikling. Men lektor Favrholt viser i bogen, at de første årtier efter 1864 var præget af, at skolen havde en indfødt slesviger, Peter Hinrich Jessen, som rektor. Han var med sin slesvig-holstenske indstilling ingen ven af Preussen. Sedansejren og proklamationen af det tyske kejserrige gav sig karakteristisk nok bemærkelsesværdigt lidt udtryk i skolens daglige arbejde i 1870-71. Disse årtier var, kan man sige, en slesvigsk overgangsperiode, hvor skolen kunne opfattes som en god skole af både danske og tyske elever.

Ved foreningen i 1920 blev Haderslev lærde skole, nu med navn af katedralskole, omsider igen en dansk skole. Favrholt gør forholdsvis lidt ud af perioden fra 1920, skønt det dog ellers er det længste åremål, skolen har været en dansksproget undervisningsinstitution. Kortheden hænger sammen med, at denne periode tidligere er behandlet ret udførligt i forskellige sammenhænge.

Det er for så vidt også dele af skolens ældre historie. Navnlig har Haderslevs flittige historiker, Th. O. Achelis, der var knyttet til skolen både før og efter 1920, givet adskillige bidrag til dens historie. Favrholt nævner kort, at Achelis allerede i 1942 skal have afsluttet manuskriptet til en stor fremstilling af den haderslevske latinskoles historie. Dette forlæg har ikke spillet nogen rolle for Favrholt, der tilsyneladende ikke har eftersøgt det, men han har på en række punkter kunnet støtte sig til Achelis' mindre bidrag til emnet, og det har ikke svækket bogens kvalitet.

Lektor Favrholt's egen fremstillingsform er bred. Sine steder også

for bred. Han kan ikke stå for en sirlig eller morsom formulering i et gammelt aktstykke eller i en ældre fremstilling. Han citerer og kommenterer den, selv om den af læseren må føles som temmelig irrelevant. Mange steder gentages i noterne dele af det, der også står i selve teksten.

Forfatterens tone bærer præg af, at han som sit publikum ser nuværende og tidligere elever – til hvilken sidste kategori, han iøvrigt selv hører – der gerne vil have en skildring af »vor skoles« historie. Der er noget charmerende og afvæbnende over denne holdning, men det har gjort bogen snakkesalig og lidt vel præget af lærernes lyst til at udpege det lærerige og pittoreske for eleverne. Pegepinden mærkes f. eks. lidt rigeligt, når de nationale træk i udviklingen skal understreges.

Men bogen er let læst, og den er et i flere henseender vigtigt bidrag til sønderjysk skolehistorie. Bl. a. er Favrholt's påvisning af, hvornår og hvordan der har været undervist i dansk i Haderslev værdifuld.

H. P. Clausen

Sønderborg Bys Historie II. Udgivet af et udvalg ved Holger Hjelholt. (Dy-Po Bogforlag, Sønderborg, 1966). 351 s.

Helt let har det åbenbart ikke været at få udsendt dette andet og afsluttende bind af Sønderborg bys historie. Første bind udkom i 1960, og i et forord beklager formanden for det udvalg, der udsender værket, at der er kommet til at forløbe så mange år, før andet bind nu foreligger.

Læseren sporer forsinkelsen derved, at skildringen standser allerede i 1962, skønt bogen først er udkommet i begyndelsen af 1967. Kun afsnittet om den kulturelle udvikling har enkelte

bemærkninger, der antyder linien frem til 1965.

Men ser man bort fra den efter omstændighederne lidt tidlige slutstreg, er der megen grund til at glæde sig over denne byhistorie. Den er smukt udstyret. De enkelte afsnit er grundige og stort set velskrevne. Billedmaterialet er rigeligt og interessant.

Æren for dette sidste må de to billedredaktører, museumsdirektør Jørgen Paulsen og museumsinspektør Jørgen Slettebo dele. Deres redaktion af billedstoffet er anerkendelse værd. Det eneste undertegnede anmelder har savnet, for at illustrationerne til livet i Sønderborg i mellemkrigsårene havde været det helt fuldkomne, er et billede af de to små dampskibe, Hertha og Balder, som endnu i 30'erne var en vigtig mulighed i en sønderborgers overvejelse af søndagsturen.

Den egentlige redaktion af værket er foretaget af fhv. overarkivar Holger Hjelholt, der ved dette bind har fået bistand af landsarkivar Peter Kr. Iversen. Selve redaktionen har åbenbart mest bestået i at fordele arbejdet på de enkelte forfattere og samle stoffet sammen fra dem. I hvert fald er der enkelte steder, hvor man savner en redaktionel indgriben, som ville have gavnet enheden i bogen. F. eks. burde man have gennemført en ensartet terminologi for byadministrationens organer under det preussiske styre. Nu tales der i ét afsnit om Stadtverordnetenkollegiet og i et andet om borgerrepræsentationen, og det er dog samme forsamling, der refereres til.

Første bind standsede med krigen i 1864. I fortsættelse heraf har landsarkivar Peter Kr. Iversen skildret tiden fra 1864 til 1918, altså årene under fremmedherredømmet. Det er blevet et grundigt og kyndigt bidrag til sønderjysk historie, som det var at vente

fra denne forfatters hånd. Han gennemgår administrationen af byen samt den kommunalpolitiske udvikling, og han går ganske dybt ind på Sønderborgs erhvervsøkonomiske struktur i denne periode. Alle sider af byens liv er berørt, og afsnittet giver et vel dokumenteret indtryk af de vilkår, hvorunder livet i Sønderborg levedes i disse år.

Behandlingen af tiden efter 1. verdenskrig er delt mellem to forfattere. Redaktør Kai Edvard Larsen har med basis i sit dybe personlige kendskab til Sønderborg i den sidste menneskealder skrevet om byens politiske og økonomiske udvikling i tidsrummet 1918-62. Det har ikke været en let opgave, men det er lykkedes forfatteren at give en særdeles læseværdig oversigt over den udvikling, der i de senere år er kulmineret med, at Sønderborg er blevet Sønderjyllands største og erhvervsmæssigt stærkeste købstad.

I et efterfølgende afsnit har lektor Viggo Petersen givet en indgående skildring af den kulturelle udvikling siden 1918. Det er navnlig kirke- og skolevæsenet, han har taget op, men også andre kulturelle aktiviteter og idrætten har fået en kort omtale. Sønderborg er blevet kaldt skolernes by, og der er gjort meget for at gøre denne påstand til virkelighed. Det er derfor kun rimeligt, at der er ofret adskillig plads på dette tema.

Kapitlet er særdeles detaljeret og stoffyldt. F. eks. erfarer man, at der ikke siden 1953 er fundet hovedluse hos nogen elev i de kommunale skoler. Men det skal erkendes, at netop de sidste 30-40 års lokale skolehistorie vil være særlig interessant læsestof for alle de tidligere og nuværende sønderborgere, der selv har oplevet udsnit af den. For dem er detaljerne givetvis ikke for mange, og andre kan

så glæde sig over, at enkelthederne tilsammen giver et overblik over den kulturindsats, der er udført siden genforeningen.

Bogen afsluttes med et par fortræffelige afsnit om byens gader og om slottet af museumsinspektør Slettebo. Siderne om slottet følger tæt fremstillingen i den bog, han tidligere sammen med Jørgen Paulsen og Otto Norn har udsendt om slottet. Både dette afsnit og det glimrende afsnit om gaderne hører til det bedste i dette værk om Sønderborgs historie.

H. P. Clausen

Flensburg. Geschichte einer Grenzstadt. Herausgegeben von der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte. (Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte, Nr. 17). 1966. 655 s.

Denne store, meget smukke Flensborghistorie er tænkt som et modstykke til det danske værk om Flensborgs historie, som udkom kort efter anden verdenskrig. Oprindeligt var det af det flensborgske byhistoriske selskab planlagt at udgive 2. bind af Christian Voigts »Heimatbuch«, hvoraf 1. bind udkom allerede i 1929. Men denne tanke blev opgivet, bl. a. fordi store dele af manuskriptet i så fald havde måttet skrives om under hensyn til udviklingen 1933–50.

I stedet valgte man at lade en helt ny byhistorie skrives af unge historikere, hjemmehørende i Flensborg. Resultatet er blevet et fortræffeligt værk, som må roses både for det ydre udstyrs og for indholdets absolutte kvalitet. Selskabet har anledning til at være stolt af værkets forskningsmæssige standard og af den holdning, der er lagt til grund for skildringen af byens skæbne i spændingen mellem dansk og tysk.

Arbejdet har som nævnt været fordelt på flere forfattere. Hans-Friedrich Schütt har behandlet middelalderen og Flensborg i helstatsperioden. Erich Hoffmann har skrevet om tiden fra reformationen til slutningen af Den store Nordiske krig i 1721, og Gerd Vaagt har taget sig af den nationalt bevægede tid fra begyndelsen af 1800-tallet til 1864. Tiden fra 1864 til 1920 er skildret af Horst Windmann, og den delikate opgave at behandle perioden fra 1920–1960 er løst ved et samarbejde mellem en gruppe forfattere; foruden Vaagt, Schütt og Windmann har også Peter Hansen Petersen, Volker Weimar og Wolfgang Weimar deltaget.

Det må fremhæves, at de enkelte afsnit er grundige og selvstændige bidrag til Flensborgs historie. I vid udstrækning bygger de på arkivstudier, navnlig i Flensborgs byarkiv, og den nyere forsknings resultater er inddraget. Også den danske historiske litteratur, herunder den danske Flensborghistorie, er flittigt citeret og udnyttet. Enkelte steder savnes en bedre koordinering af de enkelte afsnit. En lidt fastere redaktion havde ikke skadet.

Naturligvis vil en dansk læser lade behandlingen af de nationale problemer være prøvestenen på værkets kvalitet, og det skal siges, at bogen består prøven. Her og der kan man finde en anvendelse af betegnelsen slesvig-holstensk i en periode eller i en sammenhæng, hvor det genkalder erindringen om en ældre tids agitatorisk bestemte sprogbrug. Enkelte steder tales om nordtyske foreteelser i forbindelse med Flensborg, mens byen endnu var dansk, og forståeligt nok tolkes fortyskningen af byen positivt, mens danskhedens vækst efter 1945 skildres i beklagende vendinger.

Men intentionen er tydeligt at give